

Iz ove hronologije događaja koji su se odvijali prvih 5 dana kao i onih koji su uslijedili kasnije, može se izvući nekoliko opštih osnovnih

Z A K L J U Č A K A

Svi opštinski organi i organizacije, a posebno rukovodeći kadrovi u njima, djelovali su brzo i efikasno uz maksimalno prisustvo odgovornosti i savjesnosti u radu uz punu koordinaciju sa kadrovima iz radnih organizacija koji su gotovo svi (ili ogromna većina) i samoinicijativno počeli djelovati.

Opštinski štab je egzistirao kao otvoren organ prema društveno-političkim i radnim organizacijama, mjesnim zajednicama i drugim. u Štabu su direktno djelovali rukovodeći drugovi iz društveno-političkih organizacija, Komande garnizona, komunalnih radnih organizacija, Medicinskog centra, kao i banjalučani koji su na dužnosti u Republici i Federaciji, a koji su se iste večeri 26. oktobra našli u Banjaluci, a u rad Štaba sutra dan 27. oktobra uključuju se i najodgovorniji funkcioneri Republike i Federacije. Štab je održavao kratke sjednice, na kojima je ocjenjivao stanje i dogovarao se o pouzimanju mjera, a neka tekuća operativna pitanja rješavali su drugovi pojedinačno ili uz konsultacije o pojedinim vrstama djelatnosti. Prema tome, aktivnost se odvijala uz punu saradnju svih najodgovornijih društveno-političkih faktora u komuni i uz učešće drugova iz Republike i Federacije. Ta saradnja i učešće drugova koji inače ne rade u organima komune, imala je za sve aktivnosti izuzetno veliki značaj. Naime, ti drugovi učestvovali su i u donošenju odlukâ i u izvršavanju raznih zadataka organizacionih i druge prirode, u raznim oblastima kao: smještaj stanovništva, zbrinjavanje ranjenika, učešće u donošenju zaključaka, odluka, izdavanja saopštenja, proglasa, pokreanje trgovine i ugostiteljstva, rješavanje komunalnih i drugih pitanja, koordinacije aktivnosti oko pomoći, kontakti sa delegacijama i učestvovali su u nizu drugih poslova.

Osnovna podjela u poslovima (ako se to tako može nazvati) u samoj komuni sastojala se u tome da su kadrovi i organi Skupštine opštine radili prije svega na rješavanju materijalnih problema, na čemu su se direktno angažovali i kadrovi društveno-političkih organizacija, narodni poslanici i drugi, a rukovodstva društveno-političkih organizacija pored učešća u donošenju odluka Štaba i Skupštine opštine donosili su svoje odluke i stavove i naročito bili povezani sa stanjem na terenu, utičući i organizujući mnoge aktivnosti od životnog interesa za građane.

Štab narodne odbrane (misli se na pravi Štab narodne odbrane opštine), samostalno je stupio u akciju u prvih desetak - petnaest minuta i već za 1 sat donio nekoliko značajnih odluka i mjera u pokretanju mehanizma civilne zaštite i saradnje sa JNA, Sekretarijatom unutrašnjih poslova i drugim, da bi već nakon toga postao stručno i osnovno izvršno jezgro opštinskog štaba u kome su kako je istaknuto djelovali svi rukovodeći organi komune uz učešće stručnih kadrova, naročito iz komunalnih radnih organizacija i medicinske službe.

Veoma je značajno neglasiti ogromnu inicijativu najširih slojeva naroda od stručnjaka do penzionera i obratno na raznim nivoima kao i podudarnost stavova u svim ^{civilnim} ~~ostalim~~ pitanjima. Naime, o nekim pitanjima sticajem okolnosti odlučivalo se i na dva i tri nivoa i mjesta istovremeno, a stavovi su bili podudarni. Tako je na primjer i Opštinski štab ^{neovisno od štaba}, funkcioneri u oblasti obrazovanja, donose odluku da škole ne rade, ili dok opštinski funkcioneri sa predstavnicima Republike i Saveznog izvršnog vijeća odlučuju o pripremama prijedloga za osnivanje Direkcije za obnovu, po tome iste stavove zauzima i grupa od desetak urbanističkih i građevinskih stručnjaka iz Banjaluke i drugih gradova, ili na primjer, mjere na osposobljavanju i zaštiti vodovoda ili elektro-mreže koje poduzimaju radne organizacije podudaraju se sa mjerama koje poduzima Štab i slično. Bilo je, naravno, i nepodudarnih odluka i stavova, kao na primjer: organi Skupštine opštine u saradnji sa funkcionerima društveno-političkih organizacija na brzinu odlučuju da se šatorska

naselja formiraju po mjesnim zajednicama na po dva do tri mjesta u svakoj zajednici, a praksa na terenu je te odluke korigovala, u tom smislu, što su ljudi željeli da budu u šatorima u svojim dvorištima i baštama, pa je broj šatorskih naselja bio daleko veći od planiranog, i tako su se urbanisti i komunalci prilagodili toj novoj situaciji. Bilo je i pojedinačnih otpora od nekih pojedinaca u radnim organizacijama u tom smislu da se neki zadaci sporije rješavaju ili odlažu i slično. Nije dakle išlo sve bez teškoća i problema ali ipak u prvi plan se mora istaći činjenica da je šrioka inicijativa i razviije a odgovornost svih faktota od čovjeka u kući , ulici, fabrici i mjesnoj zajednici, pa do organu komuni bila presudna za snalaženje u apsolutno nenormalnim a i opasnim uslovima života i rada.

Naime, praksa je pokazala da mnoga pitanja u vezi sa elementarnim nesrećama nisu unaprijed planirana ni organizaciono ni kadrovski, a ipak je brzo pronalažen izlaz iz svih složenih situacija . Nadalje, praksa je pokazala da su svi organi manje+više preuski, pretijesni, onakvi kakvi jesu i zato su se oni organizovano i elastično proširivali, a u mnogo slučajeva pojedinci su se samoinicijativno uključivali u te organe, uklapali se u posao i izvršavali zadatke.

Velike mase naroda našavši se u izvanrednoj situaciji bez krova nad glavom u hladnim noćima uz stalno podrhtavanje tla, bez hrane u prvo vrijeme i bez vode i drugih potreba bile su disciplinovane i pribrane. Ljudi su u granicama mogućnosti rješavali svoje probleme i probleme susjeda, djelovali u mjesnoj zajednici, radili u svojim radnim organizacijama i slično, tako da su bez gužve i pritiska organi i organizacije na nivou komune u saradnji sa funkcionerima Republike i federacije mogli donositi odluke i poduzimati mjere od opšteg interesa. Ovo je veoma značajan uslov za red tih ogana naročito u prvom časocima i danima. Takvo držanje je prije svega rezultat svijesti najširih radnih masa, njegove sposobnosti i organizovanosti na poslovima, a isto tako i

rezultat povjerenja u jug. socijalističku zajednicu u Savez komunističara Jugoslavije, čije su mjere bile brze i efikasne, kao i povjerenja u opštinske organe i organizacije, koji su već u prvim časovima i u prvjnoj noći poduzeli niz mjera i donijeli nekoliko značajnih odluka.

Posebno treba istaći ulogu JNA, milicije i svih službi Sekretarijata unutrašnjih poslova čije su aktivnosti u saradnji sa Opštinskim štabom bile od izuzetnog značaja. Obavljanje dužnosti od strane pripadnika Armije i milicije u najtežim trenucima, pa i u onima kada su objekti rušili 27. oktobra ulijevalo je povjerenje građanima i uticalo je na njih da se i sami što prije prhvate poslova.

Brzo pristizanje materijalne pomoći iz svih krajeva zemlje, dolazak delegacija među kojima i najviših funkcionera u Jugoslaviji, a naročito dolazak drugo Tita već sutradan po katastrofi imalo je veliko značenje i za raspoloženje najširih narodnih slojeva i za aktivnost svih snaga koje su u komuni davale sve od sebe da se ne zapane u još veće teškoće i da se sve mjere poduzimaju brzo i efikasno.

Isto tako treba istaći i niz drugih faktora kao što je veliko prisustvo štampe, radija i televizije i dobro informisanje kako o stanju ^(pored ostalog i tihlu) tako i o mjerama koje su poduzimane od organa komune pa do Federacije.

Kao generalni zaključak iz svega što je do sada rečeno može se istaći da je u ovoj velikoj katastrofi pobjedu odnio čovjek organizovan u soc. samoupravnom društvu. Sigurno je da nijedan drugi sistem ne bi mogao tako brzo i tako efikasno povezati ne samo sve snage u opštini, nego i te snage sa Republikom i Federacijom, a pored zvaničnih organa Republike i Federacije kao što je poznato pokazana je ogromna inicijativa iz gradova i radnih organizacija iz svih soc. republika.

Kao što se iz hronologije vidi samo početni koraci

poduzeti su od strane Štaba narodne odbrane i od strane najodgovornijih funkcionera u komuni što je i normalno da bi se odmah išlo na uljudživanje širokog mehanizma redovnih organa i organizacija. Naime, već 26. najveće samoinicijativno zasjeda ratni komitet Saveza omladine da bi se za dan - dva pripremile i održale sjednice rukovodstava svake društveno političke organizacije. Što se pak Skupštine opštine tiče kao najvišeg organa vlasti i društvenog upravljanja u komuni, pored poduzimanja tekućih mjera kroz opštinski ~~štab, već u početku se aktiviraju Savjet za obrazovanje, Savjet za urbanizam, a u nekim slučajevima pojedini članovi savjeta, njihovi predsjednici da bi se već 30. oktobra pripremila i održala prva sjednica opštinske skupštine u punom sastavu, na kojoj je Opštinski štab pored ostalog, položio račun o svome radu i na kojoj je donijeto nekoliko značajnih odluka.~~ *u drugim službama i organima*

Svi društveno političkim organi i organizacije sve urednije i redovnije djeluju uz svoje proširivanje sa svim snagama uključujući i nove koje su se afirmisale odnosno pokazale spremnim za akciju. Naime, karakteristično je da nijedno rukovodstvo, nijedan organ nije bio zatvoren, a da istovremeno ni od koga nije bio ometan u svome radu - misli se u tom smislu što mase naroda nisu vršile nikakav pritisak sa svojim problemima na te organe.

Djelovanje pojedinih organa u radnim organizacijama u mjesnim zajednicama u pojedinim ustanovama, trebalo bi da bude pregled posebne šire analize i ocjene, jer pored pozitivnih opštih ocjena koje se odnose na cjelokupni mehanizam bilo je i slabosti i nedostataka što bi, radi realne ocjene stanja, kao iskustvo za budućnost trebalo objektivno i svestrano analizirati. *stvarne* Ako na primjer ~~društvene~~ službe SO-e sem Štaba narodne odbrane, Sekretarijata za poslove narodne odbrane i Sekretarijata za unutrašnje poslove i jednog broja radnika iz drugih službi nisu u cjelini pokrenute prve večeri, a i u narednim danima bilo je neorganizovanosti i neaktivnosti u dijelovima tih službi. Ili na primjer: kada je riječ o ogromnoj ulazi mjesnih zajednica, koju se one sticajem prilika

uz svakodnevno poduzimanje protivepidemioloških mjera i akcija i obezbjedjenja najosnovnijih uslova komunalne higijene,

5. Za nekoliko dana u mjesecu novembru izvršena je evakuacija 8022 učenika iz 15 škola sa 469 nastavnika, učitelja i medicinskih radnika u 18 mjesta širom zemlje i istovremeno je evakuisano 392 djece predškolskog uzrasta.

6. Nakon danonoćnih organizovanih napora za 14 dana puštena je voda u gradski vodovod, a do tada je stanovništvo snabdjevano vodom iz cisterne.

7. Neposredno nakon zemljotreda prišlo se osposobljavanju naposnek i niskonaponske elektro-mreže, pa je sa provizornim rješenjima nakon nekoliko dana grad dobio svijetlo, a nakon 10-15 dana i cijelo opštinsko područje.

8. Stanovništvo je ^{od 28.10.} prvih dana snabdjevano preko punktova u mjesnim zajednicama, da bi se ^{od 30.10.} ubrzo prešlo na snabdjevanje preko trgovačke mreže kroz neke osposobljene prodajne prostore ili kroz organizovanje improvizovanih prodavnica.

9. ^{30.10. ne} Brzo se prešlo na prodaju robe jer su lični dohodci brzo isplaćeni, pa je tako racionalnije korištena hrana, odjeća i drugo, s viljem da se sredstva od prodane robe uplaćuju u Fond za socijalnu zaštitu.

10. Prve akcije na osposobljavanju i osiguranju objekata bile su usmjerene na najnužnije rušenje visećih dijelova kao i opravku svih krovova, duma, dimnjaka i zastakljivanje uz istovremeno podupiranje oštećenih dijelova objekata kako bi se objekti i roba u njima sačuvali od kiše i snijega.

11. Preduzeće su široke mjere na rrgulisanju saobraćaja, obezbjedjenju javnog reda i mira i zaštiti građana i njihove imovine kao i na zaštiti objekata društvene imovine.

Uporedo sa početnim akcijama na ublažavanju i pronalaženju prevazilaženja posljedica od zemljotresa poduzimane su i dugoročnije mjere na rješavanju problema, kao na primjer:

1. Najeminentniji jugoslovenski stručnjaci seizmolozi, geostručnjaci i dr. odmah su razradili program seizmoloških istraživanja šireg i užeg područja Banjaluke, kao i osnove za urbanistički program. Taj program je nakon odgovarajućih izmjena i dopuna tokom narednih mjeseci usvojen od nadležnih organa.

2. Direkcija za obnovu Banjaluke počela je djelovati 30. navečer.

3. Nekoliko dana nakon zemljotresa, na prijedlog urbanističkih stručnjaka iz Jugoslavije i Banje Luke, usvojena je Odluka o novelaciji urbanističkog programa, a 3 dana poslije zemljotresa utvrđene su i prve stalne lokacije naselja "Budžak" i trafo stanica.

4. Radne organizacije iz oblasti privrede su odmah pristupile izradi sanacionih programa, vodeći računa da one budu sastavni dio dugoročnih programa razvoja.

5. Savezne i Republička komisija za procjenu štete uz angažovanje naših snaga pristupile su obilasku terena, obilježavanju svih objekata, a zatim i procjeni šteta na terenu. Pored poslova na prihvatanju pomoći brzo se prišlo organizovanom radu na njenom usmjeravanju i podsticanju. U ovom pogledu značajna je bila uloga sredstava javnog informisanja. Razvijana je aktivnost oko pomoći iz inostranstva, posebno na pripremama prvih prijedloga za tehničku i naučnu pomoć u okviru organizacije Ujedinjenih nacija.

6. Uporedo sa poslovima na sagledavanju situacije nastale nakon zemljotresa, prišlo se izradi sanacionih elaborata u svim oblastima kao i poslovima na izradi programa obnove.

7. Briga o stanju zdravlja naroda bila je stalno prisutna i poduzimane su razne mjere od vakcinacije stanovništva do smještaja zdravstvenih službi i preduzimanje drugih mjera.

Mnoge od ovih aktivnosti počele su se odvijati već u prvim danima poslije zemljotresa, neke su bile tek zacrtavane ili planirane, a neke su se odvijale u dužem kontinuitetu.

Treba posebno naglasiti izuzetno nepovoljno vrijeme tj. predstojeću zimu radi čega je u kratkom vremenu trebalo poduzeti

niz mjera prije svega na zbrinjavanju građana, njihovoj zdravstvenoj zaštiti i sklanjanju u takve objekte smještaja u kojima će se kako-tako bez većih posljedica moći živjeti preko zime.